

ClieNFarms Analiza polityczna #3: Wspieranie rolników i doradców w wyborze odpowiednio dostosowanych praktyk na rzecz neutralności klimatycznej

Marion de Vries, WUR; Sylvain Quiédeville, FiBL; Alba Saez, IFOAM Organics Europe; Daniel Zimmer, Climate KIC

Kontekst

Europejskie Obserwatorium Neutralności Klimatycznej (ang. ECNO – European Climate Neutrality Observatory) określa postępowanie w kierunku neutralności klimatycznej w przemyśle rolno-spożywczym jako „zbyt powolny”ⁱ. Wizja Komisji Europejskiej dotycząca żywności i rolnictwaⁱⁱ podkreśla potrzebę stworzenia dla rolnictwa planów działania na rzecz neutralności klimatycznej w rolnictwie oraz długoterminowej i sprawiedliwej strategii transformacji, uwzględniającej wkład rolników. W ramach przeglądu rozporządzenia w sprawie wspólnego rynku, mającego na celu wzmocnienie pozycji rolników na tej arenie, uznano, że dochody rolników prawdopodobnie pozostaną pod presją, ponieważ borykają się oni z rosnącym ryzykiem, także częściowo spowodowanym zmianami klimatu, wyższymi kosztami produkcji i bardziej rygorystycznymi normami produkcyjnymi. Uczynienie systemów rolniczych mniej szkodliwymi dla klimatu i środowiska, a jednocześnie bardziej odpornymi i rentownymi, ma kluczowe znaczenie dla wielu polityk, począwszy od wspólnej polityki rolnej (WPR, ang. CAP). Celem WPR jest promowanie pewnych rozwiązań poprzez regulacje, dotacje lub też ich brak. Dlatego ważne jest, aby wyposażać rolników, doradców, decydentów politycznych i interesariuszy w opartą na dowodach wiedzę na temat wpływu na klimat, środowisko, społeczeństwo i gospodarkę.

Wyzwanie

Dla rolnictwa dostępnych jest wiele rozwiązań klimatycznych. Rolnicy mogą jednak mieć trudności z wyborem rozwiązań dostosowanych do indywidualnych potrzeb, ponieważ ich przydatność i skuteczność często różni się ze względu na różnice w kontekście biogeofizycznym (np. rodzaj gleby, klimat), rodzaj systemu produkcji, stosowane praktyki zarządzania i sposób ich wdrażania. Co więcej, niektóre rozwiązania mogą zmniejszyć wydajność lub dochody, lub wiązać się z kompromisami w stosunku do innych celów zrównoważonego rozwoju. Dlatego też wszelkie promowane rozwiązania muszą być przetestowane pod kątem możliwości zastosowania, skuteczności i integralnej zrównoważoności w różnych kontekstach i w różnych systemach rolniczych.

W tych okolicznościach projekt ClieNFarms w ramach „Działania na rzecz innowacji” przyczynia się do realizacji unijnego Zielonego Ładu i strategii „Od pola do stołu” (ang. Farm to Fork – F2F) poprzez wspólne opracowywanie, testowanie i wdrażanie na większą skalę rozwiązań rolniczych, które torują drogę do osiągnięcia neutralności klimatycznej w całej Europie.

Cel niniejszego opracowania

Celem niniejszego dokumentu jest pomóc decydentom w podejmowaniu decyzji dotyczących neutralności klimatycznej UE w rolnictwie poprzez przedstawienie podejścia ClieNFarms, które pomaga zainteresowanym stronom w wyborze rozwiązań dostosowanych do określonego kontekstu. Obejmuje to zwrócenie uwagi na procesy doboru i wdrażania rozwiązań klimatycznych testowanych na systemach rolniczych zaangażowanych w projekt ClieNFarms, a także ocenę wyzwań związanych z ich wdrażaniem, na podstawie których sformułowano zalecenia dotyczące polityki.

Zastrzeżenie

Osiągnięcie neutralności klimatycznej w UE nie jest jedynym powodem, aby dążyć do odporności i rentowności sektora rolnego na naszym kontynencie. Zależność UE od importowanych środków produkcji z krajów spoza UE jest niezaprzeczalna, a rozwiązanie tego problemu wymaga konkurencyjnego i niezawodnego sektora krajowego. Na przykład w 2022 r. UE importowała 97% stosowanej przez siebie bogatej w białko paszy, jaką jest śruta sojowa, przy czym 85% importowanej ilości pochodziło z Brazyli i Argentynyⁱⁱⁱ. W tym samym roku Francja, czołowy producent wołowiny w UE, importowała 25,6% spożywanej wołowiny, chociaż według doniesień krajowej produkcji UE pokrywa spożycie mięsa na wołowinę, kurczaka i wieprzowinę^{iv}. Dane te pokazują, że bez względu na to, jak

neutralne dla klimatu jest rolnictwo UE, Unia będzie nadal przyczyniać się do zmian klimatu, chyba że zajmiemy się naszą zależnością od importu.

PODEJŚCIE CLIENFARMS

Wspieranie rolników w doborze dostosowanych do potrzeb rozwiązań klimatycznych

Kluczowy wniosek 1: Rolnicy i doradcy mogą wybrać odpowiednie, skuteczne i integralnie zrównoważone rozwiązania klimatyczne w oparciu o następujące kryteria: możliwość zastosowania, wpływ na klimat, zróżnicowanie wpływu, synergie i kompromisy.

ClieNFarms zidentyfikowało i wybrało 33 rozwiązania służące redukcji emisji gazów cieplarnianych i sekwestracji dwutlenku węgla w systemach produkcyjnych przedstawionych na Ilustr. 1. Rozwiązania zostały zawarte w katalogu rozwiązań klimatycznych^v, jeśli były stosowane i skuteczne w europejskich systemach rolniczych, o wysokim poziomie gotowości technicznej (7-9), oraz jeśli istniały dowody potencjalnego zmniejszenia całkowitej emisji gazów cieplarnianych netto w co najmniej 2 recenzowanych artykułach naukowych. Niektóre rozwiązania nie zostały uwzględnione z powodu niewystarczających dowodów lub niespójnych wyników znalezionych w literaturze. Katalog zawiera kartę informacyjną dla każdego rozwiązania klimatycznego, zawierającą następujące informacje:

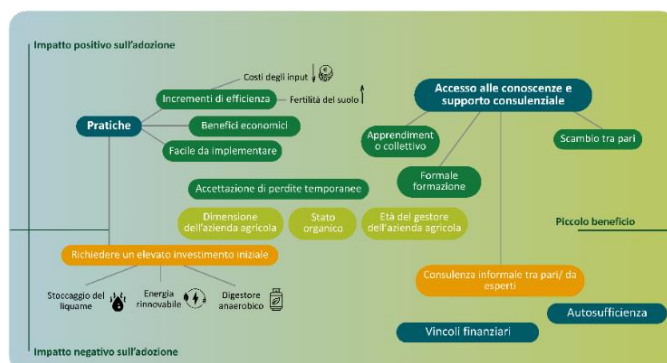
- **Zastosowanie:** które zależy od warunków terytorialnych, pedoklimatycznych i typu systemu produkcyjnego (patrz Ilustr. 2 poniżej).
- **Wpływ na klimat:** wpływ na ślad węglowy, na emisje bezwzględne, na konkretne gazy cieplarniane w podziale na źródła emisji oraz na węgiel organiczny w glebie. Dzięki rozdzieleniu skutków informacje te są przydatne dla różnych użytkowników i celów, na przykład do zrozumienia, w jaki sposób praktyki stosowane w gospodarstwach rolnych przyczyniają się do realizacji celów LULUCF/ESR lub globalnego zobowiązania dotyczącego metanu.
- **Zróżnicowanie wpływu na klimat:** wiele rozwiązań wykazuje zróżnicowane skutki w zależności od lokalizacji gospodarstwa, metody zarządzania, sposobu lub poziomu wdrożenia oraz warunków zewnętrznych. Dzięki zrozumieniu przyczyn zróżnicowanych skutków rolnicy lub zainteresowane strony mogą zapewnić skuteczność działań i uniknąć nieskutecznych praktyk.
- **Wpływ na plony, opłacalność i inne aspekty zrównoważonego rozwoju:** katalog zawiera ocenę wpływu przyjęcia danego rozwiązania na wyniki hodowli zwierząt i plony upraw, synergie i kompromisy. Wiele strategii łagodzenia zmian klimatu wymaga inwestycji kapitałowych, zmiany kosztów operacyjnych i przychodów, a także wpływa na różnorodność biologiczną, jakość wody i inne aspekty zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza gdy rozwiązania są wdrażane na dużą skalę lub bez lokalnej adaptacji.

Ilustr. 1. Kategorie systemu produkcyjnego, do których należały gospodarstwa zaangażowane w program ClieNFarms. Źródło: ClieNFarms.

- clienfarms.eu
- twitter.com/ClieNFarms
- www.linkedin.com/company/clienfarms/
- www.facebook.com/clieNFarms
- www.youtube.com/@clienfarms2778/featured

Ilustr. 3. Wspólne czynniki (górną wartość, kolor zielony) i bariery (dolną wartość, kolor czerwony) przyjęcia rozwiązań klimatycznych. W środku (ozn. kolorem jasnozielonym) czynniki, które mają niewielki pozytywny wpływ na zastosowanie. Szary: Czynniki ogólne; zielony/czerwony: szczególne czynniki ogólnie sprzyjające/utrudniające zastosowanie. Źródło: ClieNFarms.

Zalecenia dotyczące polityki

1. Obecnie omawiana WPR przenosi większą odpowiedzialność na państwa członkowskie, które powinny delegować więcej uprawnień lokalnym podmiotom w celu dostosowania strategicznych planów działania do lokalnych i zrównoważonych rozwiązań klimatycznych dla rolnictwa. Plany te zostałyby opracowane z uwzględnieniem podejścia wielostronnego, które mogłoby wykorzystywać katalog rozwiązań opracowanych przez ClieNFarms.
2. Mechanizmy finansowania powinny być zaprojektowane w taki sposób, aby wspierać przyjmowanie rozwiązań o wysokim potencjale łagodzenia zmiany klimatu, zwłaszcza gdy rozwiązania te są kosztownymi środkami strukturalnymi, takimi jak infrastruktura gnojowicy i energia odnawialna. Priorytetowo należy traktować także młodych rolników z ograniczeniami finansowymi, którzy rzadziej stosują innowacyjne praktyki.
3. Należy wesprzeć usługi doradcze i systemy wzajemnego uczenia się (peer-learning), ponieważ udowodniono, że pomagają one we wdrażaniu rozwiązań, gdy wykorzystywane są właściwe kanały. Decydenci polityczni powinni też działać na rzecz rozwoju szkoleń grupowych, pokazowych demonstracji działania różnych zastosowań w gospodarstwach rolnych i zorganizowanych praktyk wzajemnego uczenia się, które uwydatniają przykłady sukcesu i przeciwdziałają negatywnym narracjom w społecznościach rolniczych.
4. Należy nadać priorytet krajowemu rynkowi żywności i pasz, aby zapewnić spójność z własnymi celami UE, tj. konkurencyjnym i zrównoważonym sektorem rolnym UE. UE musi wspierać mechanizmy zapobiegające ucieczce emisji dwutlenku węgla. Metodologia opracowana w katalogu rozwiązań może zostać wykorzystana, aby zapobiec eksternalizacji wpływu UE na środowisko poprzez wzmocnienie polityk, takich jak rozporządzenie UE w sprawie wylesiania (ang. EUDR – EU Deforestation Regulation), obowiązkowe systemy znakowania pochodzenia oraz włączenie produktów spożywczych do mechanizmu dostosowania granic emisji dwutlenku węgla (ang. CBAM – Carbon Boundary Adjustment Mechanism).

Kluczowe odniesienia:

ⁱECNO (2024). *Raport flagowy: State of EU progress to climate neutrality* [Stan postępu UE w zakresie neutralności klimatycznej (Velten, E. K., Calipel, C., Duwe, m., Evans, N., Felthöfer, C., Gardiner J., Hagemann M., Hossfeld, F., Humphreys, C., Kahlen, L., Lalieu S., Leśniak, M., Schöberlein, p., Śniegocki, A., Stefańczyk, A., Tarpey, J). Europejskie Obserwatorium Neutralności Klimatycznej (ECNO).

ⁱⁱKomisja Europejska (2025). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Wizja rolnictwa i żywności. Wspólne kształtowanie atrakcyjnego sektora rolnego i rolno-spożywczego dla przyszłych pokoleń. COM(2025) 75 wersja ostateczna.

ⁱⁱⁱLoi, A. i in., 2024, Badania dla Komitetu AGRI – zależność systemu żywnościowego UE od środków produkcji i ich źródeł. Parlament Europejski, Departament Polityki Strukturalnej i Polityki Spójności, Bruksela.

^{iv}Kirsch A. i Lore-Elène J. (2023). Europejska suwerenność żywnościowa: Co mówią liczby? Strategie rolnicze. Publikacja dostępna pod adresem: <https://www.agriculture-strategies.eu/en/2024/10/european-food-sovereignty-what-do-the-numbers-say/>

^vClieNFarms (2025). Katalog rozwiązań klimatycznych. Publikacja dostępna pod adresem: www.ClieNFarms.eu/solutions